

Nr 129.

Av herr Spångberg m. fl., *angående lagstiftning om arbetslöshetsförsäkring.*

En av de frukter, som framskapas av motsättningarna i det kapitalistiska samhället, är den ofta mitt i överflödet framväxande arbetslösheten och den därmed följande nöden. Den närmaste orsaken till arbetslösheten i det nuvarande kapitalistiska samhället är dess produktionssystem och äganderättsförhållande, vilket delar samhället i två mot varandra stående klasser, varav den ena, kapitalisterna, äga produktionsmedlen, naturrikedomarna, råvarorna och maskinerna under det den andra, arbetarna, äro berövade sin rätt över dessa produktionsmedel och endast äga sin arbetskraft, vilken betraktas såsom en handelsvara. Detta tillstånd har givit möjlighet åt kapitalismen att dra åt sig hemföra stora vinster av den maskinella och tekniska utvecklingen samtidigt som avståndet mellan arbetarklassens produktion och köpkraft ökas. Genom rationaliseringen har en mängd arbetskraft frigjorts, vilket resulterat i att arbetare avskedas, eller att företagen utvidga sin produktion samtidigt som inskränkning av arbetarantalet har gjorts. Vidare utvecklas genom maskintekniken barnarbetet i mycket stor utsträckning inom sådana områden, där det tidigare behövdes kvalificerad arbetskraft. Det är sålunda en vanlig företeelse, att barn i exempelvis 15-årsåldern antagas som arbetare i olika företag för att sedan vid 19- å 20-årsåldern få lämna sina platser åt nya 15-åringar. Å andra sidan har en mängd ungdomar ingen möjlighet att ens för någon kortare tid erhålla arbete eller anställning. Arbetslösheten är alltså en naturlig företeelse i ett kapitalistiskt samhälle. Den permanenta arbetslöshetsarmén ökas år från år. Därom bär våra dagars kapitalistiska länder ett fruktansvärt vittnesbörd.

Någon tillförlitlig statistik över det verkliga antalet arbetslösa finnes för närvarande inte att tillgå. Enligt en sannolikhetsberäkning lär emellertid Europa ha cirka 20 miljoner arbetslösa, däri inberäknade de arbetslösas familjemedlemmar. I verkligheten torde denna siffra snarare vara för lågt än för högt tilltagen. Om arbetslöshetens omfattning i Sverige föreligga de mest skiftande uppgifter. Arbetslöshetskommissionens statistik upptager endast ett fåtal av de verkligt arbetslösa. Fackförbundens siffror, som alltid överstiga arbetslöshetskommissionens, omfatta även de endast en del av de arbetslösa, emedan stora grupper av de arbetslösa ej äro fackligt organiserade och sålunda ej upptagits i fackföreningarnas statistik. Enligt en beräkning, anförd i den

kommunistiska arbetslöshetsmotionen föregående år, uppskattades arbetslöshetsarmén i Sverige till omkring 160,000 personer.

De åtgärder, som vidtagits från den svenska statsmaktens sida med anledning av arbetslösheten inom landet, visa på den mest hänsynslösa brutalitet mot de arbetslösa. Arbetslöshetskommissionen och dess underorgan ha alltid uppträtt som redskap åt arbetsköparna. De flesta arbetslösa ha utestängts från all hjälpverksamhet och de, som erhållit arbete på nödhjälpsförläggningarna, ha erhållit så usla löner, att de i många fall ej kunnat förtjäna till sitt uppehälle långt mindre lämna underhåll till sina familjer, som i mycket stor utsträckning ha tvingats att anlita den allmänna fattigvården.

En verklig lösning av arbetslöshetsproblemet är givetvis icke möjlig inom det kapitalistiska samhällets ram. Därtill fordras upphävandet av privatägarätten till produktionsmedlen och överlämnandet av dessa i det arbetande folkets händer — det kapitalistiska produktionssystemets ersättande med det socialistiska.

Vi äro sålunda medvetna om, att alla åtgärder vidtagna inom det nuvarande samhällets ram endast bli palliativ. Det blir mer eller mindre en strid mot verkningarna av djupare liggande orsaker. Den tilltagande *arbetslösheten ställer emellertid för dagen kravet på en effektiv arbetslöshetsförsäkring* i förgrunden. Detta så mycket kraftigare för Sverige som är ett av de länder, vilka ej gjort något för att på denna väg underlätta de arbetslösas nödläge.

Vid första internationella arbetskonferensen i Washington år 1919 antogs ett uttalande, i vilket de olika staterna uppmanades att "anordna ett system av effektiv arbetslöshetsförsäkring, antingen i form av statligt ordnad försäkring eller genom tilldelande av statsunderstöd åt sammanslutningar, vilkas stadgar föreskriva utbetalande av understöd åt arbetslösa medlemmar". Denna uppmaning har, som man finner, följts mycket olika.

Under det Sverige vid något tillfälle endast räknat de arbetslösa eller företagit någon utredning, vars arbete dock hittills ej lämnat något resultat för de arbetslösa, så ha vissa andra länder gjort om än små, så dock några ansatser till lösandet av arbetslöshetsförsäkringsfrågan. Härom lämnar det av socialförsäkringskommittén år 1922 avlämnade utlåtandet bl. a. vissa uppgifter.

I en redogörelse från arbetsbyrån i Genève över åtgärder i arbetslöshetsfrågan meddelas, att det för närvarande finnes arbetslöshetsförsäkring införd i 20 länder. Av dessa äro 9 länder med obligatorisk och 11 länder med frivillig arbetslöshetsförsäkring. I Sverige finnes emellertid ingen form för arbetslöshetsförsäkring. Här har man stannat i utredningar, som nu pågått i över 12 år!

Under trycket av världskrigets verkningar även i Sverige uppdrog regeringen den 31 december 1915 åt en kommitté att verkställa utredning bl. a. om "huruvida och i vad mån åtgärder från det allmänna skulle kunna vidtagas för främjande av arbetareförsäkring för de ekonomiska följderna av oförvållad arbetslöshet samt att inkomma med de förslag, som kunde av den verkställda utredningen föranledas". Sju år senare, närmare bestämt den 30 december 1922, avgav kommittén underdånigt betänkande och förslag angående "lag om offent-

lig arbetsförmedling och om statsbidrag till arbetslöshetskassor". Kommitténs förslag till statsbidrag till arbetslöshetskassor byggde i huvudsak på följande grunder: Arbetarna skulle ha rätt att bilda frivilliga arbetslöshetskassor, till vilka medlemmarna betalade fastställda kontingenter. Till bestridande av utgifterna för kassornas verksamhet skulle av staten lämnas bidrag motsvarande de av medlemmarna erlagda fasta avgifterna, dock högst 15 kronor per år och medlem. Som villkor för att en arbetslöshetskassa skulle erhålla understöd av statsmedel föreskrevs, att medlemsantalet måste vara minst 500 med möjlighet för tillsynsmyndigheten att medgiva ett mindre antal. Såsom tillsynsmyndighet skulle socialstyrelsen fungera. Kassen får ej utöva annan verksamhet än beredande av arbetslöshetshjälp och vad därtill hör.

Beträffande understöden stadgas, att kassen skall vid arbetslöshet utgiva ett dagligt understöd benämnt daghjälp, som även kan utgå i naturaförmåner. I stadgarna, således under förutsättning av kassans medgivande, kan bestämmas, att kassen därutöver får utgiva rese- eller flyttningshjälp. Daghjälp, som utgives av kassen, får ej överstiga hälften av den i orten vanliga arbetsförtjänsten för arbetsdag för arbetare av samma arbetsförmåga och med liknande arbete som den försäkrade samt ej överstiga fem kronor.

För den, som har att försörja annan, kan daghjälpen, om bestämmelse därom finnes i stadgarna, ökas med en fjärdedel.

I vissa fall kan daghjälpen nedsättas till halva beloppet motsvarande ungefärliga värdet av hans egna avgifter.

Daghjälp utgår icke till arbetslös, som ej varit medlem av kassen under minst 12 på varandra följande månader och för denna tid erlagt föreskrivna avgifter. I stadgarna kan dock längre väntetid bestämmas.

Ifråga om karenstid föreskrives i förslaget, att daghjälp ej utgives till medlem med mindre han under nästföregående 14 dagar varit arbetslös under minst 6 dagar. För säsongarbetare bestämmes för den döda säsongen, att daghjälp ej utgives med mindre medlemmen under 28 dagar varit arbetslös under minst 12 dagar. I stadgarna kunna dock längre tider bestämmas.

Daghjälp får under loppet av 12 på varandra följande månader ej utgivas för mer än 70 dagar eller ett större antal dagar som kan vara bestämt i stadgarna samt under loppet av 48 månader ej utgivas för mer än 3 gånger sådant antal dagar.

Vid 1924 års riksdag väcktes från socialdemokratiskt håll motion om statsbidrag till arbetslöshetskassor i huvudsak enligt socialförsäkringskommitténs förslag. Motionen avslogs.

Enligt de bestämmelser, som ligga till grund för såväl socialförsäkringskommitténs förslag som den socialdemokratiska motionen, skulle de flesta arbetslösa, däribland hela den ungdomsskara, som under nuvarande förhållanden ej har möjlighet att komma in i produktivt arbete av mera stadigvarande art, bli ställda utanför arbetslöshetsförsäkringen. Därigenom kommer försäkringen givetvis att bli tämligen värdelös. Socialförsäkringskommittén tycks för övrigt ha räknat just därmed. Efter en redogörelse rörande de fackför-

bund, som redan bedriva understödsverksamhet, heter det nämligen i betänkandet: "Man kan antaga, att, därest den av kommittén föreslagna lagen skulle komma att genomföras, under de närmaste åren i huvudsak endast sådana kassor skulle begagna sig av densamma för erhållande av statsbidrag, som omfatta medlemmar av nämnda fackförbund. På grund därav att lagbestämmelserna kunna synas innebära inskränknad i kassornas självstyrelse, och innan man kommer till insikt om att lagen i sin helhet och även dessa inskränkningar i självstyrelsen endast kunna vara till fördel för kassornas ekonomi och verksamhet, torde dock sannolikt anslutningen till lagen ej bli mera allmän. Efter hand kommer dock antalet registrerade kassor antagligen att ökas, varjämte en eller annan kassa kan tänkas tillkomma, som icke har samband med något fackförbund."

En arbetslöshetsförsäkring, sådan den föreslagits i socialförsäkringskommitténs betänkande och den socialdemokratiska motionen 1924, är från arbetarnas synpunkter oantagbar. En statlig arbetslöshetsförsäkring måste omfatta alla arbetare samt innebära möjlighet till försörjning av de arbetslösa. Kostnaderna härtill måste bäras av arbetsköparna och staten.

Den brutala arbetslöshetspolitik som bedrivits samt förhållandet av arbetslöshetsförsäkringsfrågan ha från arbetarnas sida givit anledning till ett flertal konferenser, varvid riktlinjer uppdragits för lösandet av dessa spörsmål. År 1922 sändes till Stockholm en massdeputation bestående av 483 valda ombud för 846 fackliga, politiska och arbetslöshetsorganisationer. Deputationen framförde krav till regering och riksdag om vidtagandet av lämpliga åtgärder i kampen mot arbetslösheten.

År 1926 hölls en arbetslöshetskonferens i Göteborg på inbjudan av Svenska Metallindustriarbetarförbundets avdelning. Konferensen, som bestod av 136 valda ombud för över 300 fackföreningar från skilda delar av landet representerande cirka 80,000 fackligt organiserade arbetare, gjorde följande uttalande:

"Den arbetslöshetspolitik, som hittills förts från de statliga myndigheternas sida, har ju inneburit, att en stor del av de arbetslösa har lämnats åt nöd och svält utan att erhålla någon som helst hjälp. Det har varit ett medel i arbetsköparnas händer att pressa ner arbetarklassens levnadsstandard. Det är dock samhällets plikt att ge de oförskyllt arbetslösa möjligheter att föra en dräglig tillvaro. Den omfattande arbetslöshet, som nu råder och som visar tendenser att stiga, gör det nödvändigt, att åtgärder vidtagas från statens sida för att effektivt hjälpa de arbetslösa. Arbetarklassen måste samla sig kring och kämpa för kravet på en arbetslöshetsförsäkring. Ingen kompromiss får i detta fall godkännas, som går ut över arbetarna, utan arbetslöshetsförsäkringen måste vara sådan, att den tillförsäkrar de arbetslösa en hjälp, allt efter deras behov. Konferensen är enig med de krav, som i dagarna framförts av Malmö arbetslösas förening. Försäkringen måste vara sådan, att det inte av de fackliga organisationerna skapar försäkringsorgan under den kapitalistiska statens kontroll och hindrar deras rörelsefrihet i kampen

mot arbetsköparna. Dock måste administrationen ske från de fackliga organisationernas sida. Bestämt måste arbetarna också vända sig emot att de själva skola betala hälften av kostnaderna. Det är arbetsköparna, som under högkonjunkturer draga till sig jättevinsterna, som gemensamt med staten skola betala kostnaderna för en arbetslöshetsförsäkring.

Arbetarklassen måste enigt samla sig till kamp om dessa krav och för borgarsamhället göra klart, att den icke längre tolererar ett fortsättande av den reaktionära arbetslöshetspolitik som hittills förts. Kraftigt och bestämt måste de fackliga organisationerna manifesteras sin vilja att tillvarata de arbetslösas intressen.

Enig front mot borgardömet!

Till strid för de arbetslösas intressen!"

Dessa riktlinjer i arbetslöshetsfrågan underströks ytterligare av en de arbetslösas landskonferens i Stockholm 1927, bestående av valda representanter för 56 arbetslöshetsföreningar och nödhjälpsorganisationer, 16 fackliga centralorganisationer samt ett antal enskilda fackorganisationer. I det manifest, som denna konferens utställde, framfördes bl. a. följande uttalande:

"Arbetslösheten är numera en permanent företeelse. Den är oupplösligt förknippad med den kapitalistiska produktionsordningen och antar allt större omfattning. Svälten och andra umbäranden är arbetslöshetens följeslagare. Arbetslöshetsproblemet är inte endast ett problem för de arbetslösa och nödhjälpsarbetarna utan en fråga av vital betydelse för hela industriarbetarklassen samt det fattiga jordfolket.

Den arbetslöshetspolitik, som de statliga myndigheterna hittills bedrivit, har till sina verkningar varit brutal och omänsklig. Den politik, som fått sitt uttryck i arbetslöshetskommissionens verksamhet, är känd och omvittnad och behöver i detta sammanhang icke beröras. De arbetslösas landskonferens slår fast, att A. K:s verksamhet fullständigt förintat det förtroende, som de arbetslösa till äventyrs tidigare hade till de statliga myndigheternas arbetslöshetsverksamhet.

De svältlöner, som utbetalas vid de av staten och kommunerna anordnade s. k. nödhjälpsarbetena, sträva arbetsköparna att överföra till den fria arbetsmarknaden. A. K:s lönepolitik syftar till att försämra lönerna och arbetsvillkoren för hela arbetarklassen.

Därtill kommer de statliga och kommunala myndigheternas allt större benägenhet att göra alla arbeten, även sådana, som under alla förhållanden måste utföras vid tidpunkten då de utföras, till nödhjälpsarbeten. Konsekvenserna härav bli ödesdigra för arbetarna.

De arbetslösas landskonferens, som ingående behandlat dessa problem, uppfordrar därför de arbetslösa, nödhjälpsarbetarna samt alla fackligt organiserade arbetare, att samlas i kamp för att genomföra följande krav i hela den samlade arbetarklassens intressen:

1. Att arbetslöshetskommissionen avskaffas som administrativt organ för

statens arbetslöshetspolitik samt att direktiven — såväl de allmänna som strejkbrytardirektiven — avskaffas som norm för statens arbetslöshetspolitik;

2. Att statens samfliga arbeten — de som pågå eller komma att sättas i gång för att bereda sysselsättning åt de arbetslösa — ledas och organiseras av de ordinarie organen inom socialdepartementet;

3. Att arbetslöshetskommittéerna inom de borgerliga kommunerna avskaffas samt att arbeten, som pågå eller komma att sättas igång inom resp. kommuner för att bereda arbete åt de arbetslösa, handhavas av kommunens ordinarie verk eller myndigheter;

4. Att vid samtliga dessa arbeten, statliga eller kommunala, skall utbetalas avtalsenliga löner.

Då arbetslösheten är permanent, uppställer landskonferensen som ett ofrånkomligt krav, att en ordnad arbetslöshetsförsäkring genomföres. I de flesta europeiska länder är — i många fall för flera år sedan — arbetslöshetsförsäkringen redan genomförd.

Landskonferensen kräver, att arbetslöshetsförsäkringen löses efter följande riktlinjer:

1. Att den skall vara obligatorisk och omfatta alla arbetare, män och kvinnor;

2. Att det understöd, som utgår till varje arbetslös, skall vara så tilltaget, att det möjliggör full försörjning för den arbetslöse och dennes familj;

3. Att staten och arbetsköparna skola erlægga vardera hälften av de avgifter, som äro nödvändiga för genomförandet av denna försäkring;

4. Att administrationen av arbetslöshetsförsäkringen handhaves av de statliga myndigheterna under betryggande kontroll från de fackliga organisationernas sida."

I den mån detta är möjligt, böra givetvis de arbetslösa erhålla produktivt arbete mot avtalsenliga löner. I de fall, arbete ej kan beredas, ha de arbetslösa rätt att kräva en arbetslöshetsförsäkring, som ger försörjning åt dem och deras familjer.

Då det dels synes ovisst, när regeringen över huvud taget ämnar framlägga förslag om arbetslöshetsförsäkring, och dels ganska tydligt synes, att det i nuvarande läge icke torde bli fråga om någon verklig försäkring, föreslå vi såsom grund härför följande riktlinjer:

1. Arbetslöshetsförsäkringen skall vara obligatorisk och omfatta alla arbetslösa män och kvinnor i åldern 16—67 år.

2. Med avseende på levnadskostnadernas höjd indelas samtliga orter i riket i fem ortsgrupper, av vilka ortsgrupp I omfattar billigaste och ortsgrupp V orter med de dyraste levnadskostnaderna.

3. Arbetslöshetsunderstöd utgår enligt följande belopp för veckans sex dagar, måndag—lördag, oavsett om helgdag inträffar.

Ortsgrupp I: 2 kronor 35 öre; ortsgrupp II: 2 kronor 70 öre; ortsgrupp

III: 3 kronor 5 öre; ortsgrupp IV 3 kronor 40 öre samt ortsgrupp V: 3 kronor 75 öre.

Arbetslös, som har försörjningsplikt mot familjemedlemmar, erhåller familjetillägg, vilket utgår lika för hustru (som hustru räknas även sammanboende av mannen försörjd kvinna) och varje barn under 16 år. Familjetilläggen utgå per dag enligt följande belopp:

Ortsgrupp I: 50 öre; ortsgrupp II: 60 öre; ortsgrupp III: 70 öre; ortsgrupp IV: 80 öre samt ortsgrupp V: 90 öre.

4. Staten och arbetsköparna erlagga vardera hälften av de avgifter, som äro nödvändiga för genomförande av denna försäkring.

På grund av vad här ovan anförts hemställa vi,

att riksdagen måtte besluta att i princip uttala sig för en arbetslöshetsförsäkring enligt ovan angivna grunder samt i skrivelse till regeringen hemställa om lagförslag enligt dessa grunder senast vid 1929 års riksdag.

Stockholm den 19 januari 1928.

Aug. Spångberg.

Viktor Herou.

J. P. Dahlén.

Rob. Samuelsson.
